

приймають один одного такими, які вони є, тому обидва змушені грати ролі зовсім інших людей. Якщо така ситуація затягується, вона стає болісною. Партнери все частіше починають сваритися, як правило через дрібниці, висловлюють один одному взаємні претензії, основним змістом яких є: "Ти не такий (не така), яким (який) я хотіла б (хотів би) тебе бачити". Який висновок можна зробити з аналізу цієї ситуації?

Нереалізованість очікувань партнерів (подружжя), яка спостерігається в даному випадку, не виникла раптово. Подружжя це відчували і до того, як набули в шлюб. Однак, як видно, були інші мотиви (інтереси), зблизившись двох людей, може бути, меркантильні, матеріальні інтереси, вплив батьків, поради близьких і т. д. Адже іноді перше враження здається нам помилковим, ми стаємо самокритичними, внутрішньо себе переконувати, що, мовляв, якості партнера не надто вже негативні, що кращого-то в загальному і ні, взагалі усе владнається і стане на свої місця. Але в житті далеко не завжди усе владнається, більше того, нерідко все ускладнюється, загострюється. Дійсно, в основі багатьох труднощів і розчарувань, що виникають у близьких людей, глибоко. Емоційно пов'язаних один з одним, нерідко лежить їх прагнення підігнати свої взаємини під чужі і зовні засвоєні зразки поведінки. Звичайно, це зовсім не означає, що треба нехтувати досвідом інших людей, - він може виявитися дуже цінним і допомогти не повторювати помилок. Однак прагнення до ідеалу (особливо літературному герою, моделі любові і дружби в кіно і т. д.) ускладнює власну самооцінку, оцінку реальності своїх сил і можливостей в конкретній ситуації.

Отже із вищесказаного, ми можемо зробити висновок, що людині далеко не байдуже, як ставляться до нього люди, наскільки він може розраховувати на їхню увагу, розуміння, зацікавленість до себе, а в разі потреби і на підтримку. Інша справа, що він може хибно витлумачити їх очікування, ризикуючи при цьому вступити в конфлікт зі своїм мікросередовищем, відірватися від нього. Від ступеня гармонії відносин, правильного їх сприйняття багато в чому залежить розвиток людини, всієї системи громадських взаємозв'язків.

Література:

1. www.psicho.org.ua
2. www.orator.ru
3. www.pidruchniki.com.ua.

УДК 658.152

ІСАЄНКОВ О.О., ЛЯШОК Я.О. (КП ДонНТУ)
**ОЦІНКА ТА НАПРЯМИ ПОДОЛАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ
ПРОБЛЕМ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ВУГІЛЬНОЇ ГАЛУЗІ**

Розглянуто сучасний економічний стан вугільної галузі, визначені основні соціальні проблеми, обумовлені реструктуризацією вугільної галузі

Для України видобуток вугілля є стратегічно важливим напрямом розвитку економіки країни, забезпечення її національної і енергетичної безпеки та економічної незалежності країни. Від стабільності функціонування вугільної промисловості залежить стан суміжних галузей – металургії та електроенергетики. Одночасно із стратегічним значенням галузі для країни в цілому вугільна галузь є основною для Донецької області. Більше чверті працівників промисловості Донбасу зайнято у вугільній галузі, тому розвиток міст (особливо монофункціональних) та збереження людського потенціалу цих областей безпосередньо залежить від стану та перспектив

розвитку вугільної галузі. Але неврегульованість низки нормативно-правових проблем реструктуризації та низький рівень керованості цих процесів призвели до накопичення та загострення низки соціально-економічних проблем галузі до рівня загроз національній безпеці України.

Відсутність у вітчизняній практиці державного управління методики оцінки загроз національній безпеці та відсутність офіційно затвердженої або усталеної системи показників її вимірювання є перешкодою для оцінки соціально-економічних загроз національній безпеці.

Сучасний стан вугільної галузі в Україні залишається незадовільним. Простежується падіння видобутку вугілля при одночасному прогнозуванні розвитку цих тенденцій у майбутньому. Для вугільних підприємств України характерним є низький технічний рівень видобутку вугілля, значна зношеність основних фондів (80-90%), нестача фінансових ресурсів на їх оновлення; незадовільне матеріально-технічне забезпечення (понад 95% шахт експлуатуються без реконструкції понад 20 років).

Фінансовий стан підприємств вугільної галузі залишається складним: близько 60% вугільних підприємств отримують збитки.

Частка інвестицій у вугільну галузь у загальному обсязі інвестицій по промисловості регіону знизилася до 20%. Значно зменшилась частка інвестицій за рахунок власних коштів підприємств вугільної галузі, що пов'язане з відміною пільг при реалізації інвестиційних проєктів на територіях пріоритетного розвитку (ТПР). Одночасно у м. Жданівка, м. Новгородівка та м. Вугледар, які належать до ТПР, не реалізовується жодного інвестиційного проєкту. Рівень державної підтримки вугледобувних підприємств збільшився більш, ніж у 3 рази.

Не забезпечується в достатньому обсязі фінансування капітального будівництва, реконструкція та переоснащення вугільних підприємств.

В Донецькій області не працює близько 5% підприємств добувної промисловості, найбільша кількість яких розташована у малих та середніх монофункціональних містах області - м. Дзержинськ (20,0%), м. Селідове (16,7%), м. Шахтарськ (близько 8%) та м. Торез (5,6%).

Негативні економічні тенденції у вугільній галузі обумовлюють накопичення та загострення до рівня загроз національній безпеці соціально-економічних проблем. Вагомою проблемою у вугільній галузі залишається заборгованість із заробітної плати.

Реальною загрозою національній безпеці є безробіття у районах закриття вугільних підприємств в Донецькій області. Стан на ринку праці монофункціональних міст Донбасу характеризується незначним рівнем зареєстрованого безробіття (2-4%), але це не відповідає фактичному стану.

Залишається складною ситуація на ринку праці у м. Дружківка, м. Дебальцеве, м. Кіровське, м. Сніжне та м. Торез, де навантаження на одне вільне робоче місце у 3-10 разів більше ніж в середньому по області. Одночасно в цих містах продовжує скорочуватися потреба підприємств у працівниках на заміщення вільних робочих місць, зростає навантаження на одне вільне робоче місце. У вугільній промисловості попит на робочу силу становить 50% до попереднього року.

Забезпечення роботою незайнятих громадян, вивільнених у зв'язку з реорганізацією та ліквідацією підприємств, організацій і установ області зростає незначно та повільними темпами. Найбільше зростання відбулося у м. Новгородівка та м. Вугледар - працевлаштовано близько 50% безробітних, зареєстрованим службою зайнятості; м. Шахтарськ, м. Сніжне та м. Селідове – більше 40%. Близько 30% з них – це працівники добувної промисловості, але це менше, ніж раніше.

Значно зросла кількість вивільнених працівників: у м. Кіровське – на 121,7%, у м. Дмитрів на 66,7%, у м. Шахтарськ на 35,9%, у м. Вугледар на 14,3%. Але фактично

вивільнено лише близько 30-40% запланованого обсягу.

Накопичення невирішених соціальних проблем обумовило загострення демографічної ситуації старопромислових міст Донбасу. Про складність демографічної ситуації та загострення демографічної кризи в шахтарських містах свідчить показник умовної депопуляції по всіх містах Донецької області. Його перевищення критичної порогової межі, прийнятої у світовій практиці для визначення загроз національній безпеці, становить більше ніж 2 рази. Найбільш інтенсивними процеси депопуляції були у м. Сніжне та м. Єнакієве, де умовний коефіцієнт депопуляції перевищував порогове значення близько у 3 рази; у м. Шахтарськ, м. Торез та м. Дзержинськ – у 2,5 рази.

Поряд з природним скороченням зменшення кількості населення шахтарських міст супроводжується негативними міграційними процесами. Скорочення населення за рахунок міграційних процесів найбільш поширеним було у м. Кіровське (більше 3 осіб на 1000 жителів), у м. Дебальцеве та м. Торез (близько 3 осіб на 1000 жителів).

В цілому сучасний стан вугільної галузі в контексті національної безпеки України є незадовільним. На сучасному етапі соціально-економічного розвитку країни основними реальними загрозами національній безпеці, обумовленими реструктуризацією вугільної галузі є:

В економічній сфері:

- зниження інвестиційної активності у вугільній галузі; низька інвестиційна привабливість підприємств вугільної галузі;
- послаблення державного регулювання і контролю у вугільній галузі;
- поширення тіншових відносин у вугільній галузі, зростання незаконного видобутку вугілля;
- нестабільність правового регулювання відносин, відсутність або невиконання програм;
- критичний стан основних виробничих фондів, високий рівень їх зношеності;
- загострення протиріч між важливістю вугільної галузі для забезпечення національної безпеки країни та її техніко-економічним станом;
- низькі темпи відтворювальних процесів у вугільній галузі;
- неефективна система управління вугільною галуззю;
- зростання кредиторської заборгованості;
- дотаційність вугільної галузі;
- несформованість ринкового механізму ціноутворення на продукцію вугільних підприємств; збереження тенденції підвищення собівартості вугілля;
- невідпрацьованість механізму реформування відносин власності у вугільній галузі та правове забезпечення приватизації вугільних підприємств.

У соціальній сфері:

- руйнування соціальної інфраструктури малих міст області;
- незадовільне житлово-комунальне забезпечення;
- бідність;
- погіршення здоров'я населення, високий виробничий травматизм, фізична та психічна деградація населення;
- безробіття,
- відсутність перспектив для молоді;
- поганий екологічний стан у місті;
- відсутність можливості у населення задовольняти соціальні потреби;
- інтенсивна депопуляція населення.

Виникнення та поширення соціально-економічних проблем вугільної галузі було

обумовлено послабленням державного регулювання вугільної галузі на початку 90-х рр. Їх подальше загострення було спричинено ліквідацію вугільних підприємств, яка серед напрямів реструктуризації, визначених Указом Президента України №116/96 від 07.02.1996 р. «Про структурну перебудову вугільної промисловості» [1], у Донбасі отримала найбільший розвиток. Ліквідація вугільних підприємств здійснювалась високими темпами, не супроводжувалась прогнозними розрахунками соціальних наслідків масового вивільнення працівників та не мала відповідних механізмів розв'язання соціальних проблем. Фінансування вирішення соціальних заходів здійснювалось несистематично та в умовах недостатності коштів. Все це обумовило виникнення та загострення соціально-економічних проблем галузі до рівня загроз національній безпеці України.

Певні кроки щодо урегульованості соціально-економічних проблем, які виникали при ліквідації вугільних підприємств, були здійснені з прийняттям 06.10.1999 р. Гірничого Закону України [2]. Цим нормативно-правовим документом визначена обов'язковість затвердження проекту ліквідації гірничого підприємства одночасно з комплексним планом соціального захисту працівників, що вивільняються, та розвитком соціальної інфраструктури шахтарських поселень. Але більша частина положень Закону залишається декларативною, не реалізується на практиці та, відповідно, не поліпшує соціального становища працівників вугільної промисловості.

Позитивним є те, що проектом Закону України «Про особливості розвитку та приватизації шахт вугільної промисловості України», розробленим на виконання чинної Концепції розвитку вугільної галузі, зберігається спрямованість державної промислової політики на недопущення неконтрольованих соціально-економічних процесів їх ліквідації. Це закріплено проектом документу серед обов'язків покупця вугільних шахт, механізмом досягнення яких є штрафи і пільги при змінах чисельності працівників на приватизованих шахтах.

Але не зважаючи на гостроту соціально-економічних проблем реструктуризації вугільної галузі та стратегічну важливість вугільної галузі для забезпечення економічної незалежності та соціальної стабільності в країні, вони досить обмежено розглядались через призму національної безпеки України. Законом України «Про основи національної безпеки України» їх не було визначено серед загроз національної безпеці відповідно в економічній та соціальній сферах. Можливість скасувати цей недолік виникла при розробленні Стратегії національної безпеки України. Актуальність та гострота цих проблем була підтверджена проектом Стратегії національної безпеки України (станом на 2006 р.), де їх визначено серед загроз національній безпеці України. Проте прийнята 12.02.2007 р. Стратегія національної безпеки України [3] вже не містить положень, які враховують особливості розвитку вугільної галузі при проведенні державної політики національної безпеки.

Література:

1. Про структурну перебудову вугільної промисловості. Указ Президента України №116/96 від 07.02.1996 р.
<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=116%2F96>
2. Гірничий Закон України. –
<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1127-14>
3. Стратегія національної безпеки України. Указ Президента України №105/2007 від 12.02.2007 р. –
<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=105%2F2007>